

DANIEL MARKOVIĆ*, DRAŽEN RASTOVIĆ**

Tržište droga – utjecaj sintetskih kanabinoida i drugih novih psihoaktivnih tvari na trenutačno stanje

Sažetak

Ovaj rad ukazuje na konstantnu inovativnost u području ponude droga te aktualnost problematike novih psihoaktivnih tvari i sintetskih kanabinoida koji zauzimaju dobar dio ilegalnog tržišta.

Trgovina drogom zasigurno predstavlja jednu od najvećih ugroza, na nacionalnoj i na regionalnoj te globalnoj razini. Do prije petnaestak godina znalo se uglavnom za marihuanu, ecstasy, kokain te heroin. Unatoč tome kokain i heroin nisu bili dostupni na svakom koraku, barem ne srednjoškolskoj ili široj populaciji. Svijet se danas suočava s novim problemima vezanim uz konzumaciju narkotika i opasnijom generacijom droga; štoviše – skoro pa legalnom.

U jednom je trenutku došlo do prekretnice na tržištu jer su proizvođači droga uvidjeli kako uz puno manje rizika mogu doći do ogromnog profita. Početkom 21. stoljeća dolazi do nastanka novih droga koje na narko-sceni egzistiraju i dan-danas. Za razliku od prvonavedenih one su odgovorne za dalekosežnije posljedice u društvu.

S obzirom na to da u Republici Hrvatskoj postoji neznatna količina literature vezane uz predmetnu temu, ovaj rad ima za svrhu policijskim službenicima te drugim zainteresiranim stranama približiti problematiku sintetskih kanabinoida i novih psihoaktivnih tvari iz kriminalističkog gledišta.

Ključne riječi: *nove psihoaktivne tvari, sintetski kanabinoidi, legalne alternative, nacionalna sigurnost, rizici i ugroze.*

* Daniel Marković, struč. spec. crim., policijski službenik za zaštitu granice, PGP Vrbanja.

** Dražen Rastović, dipl. iur., voditelj Službe kriminaliteta droga Policijskog nacionalnog ureda za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta.

1. UVOD

Kriminalitet droga u mnogim je zemljama gorući problem te zauzima vrlo visoko, ako ne i prvo mjesto na ljestvici nacionalnih prioriteta.³ Niti Republika Hrvatska (dalje u tekstu: RH) nije imuna na djelovanje takvog kriminaliteta i organiziranih kriminalnih skupina, nerijetko međunarodnog karaktera. Problematika droga indirektno utječe na život, osjećaj sigurnosti i zdravstvenu zaštitu svih građana. Osobito je složena zbog prometnog položaja, turizma, migracijske politike, skorog pristupa Schengenskom prostoru te drugih geopolitičkih problema s kojima se RH suočava, kao i zbog tamne brojke te umjerene otkrivačke djelatnosti. Proučavajući statističke pokazatelje Ministarstva unutarnjih poslova te drugih dionika u politici borbe protiv zlouporabe droga, može se zaključiti kako udio kriminaliteta droga u ukupnom udjelu kriminaliteta od 2014. godine naovamo varira između 4,6 - 5,5 % što zapravo predstavlja stabilan prosjek od oko 5 %. To potvrđuju i podaci Uprave kriminalističke policije za 2018. godinu (4,6 %); s tim da RH ima oko 30 % prijestupa procesuiranih za ponudu droga što je ipak premalo.⁴ Ovakve brojke indiciraju kako se ne radi o apsolutnim brojkama, odnosno da vrh kriminalne piramide ostaje izvan dohvata istrage. Iako statistički podaci za 2019. godinu još uvijek nisu kompletirani, s obzirom na trenutačna događanja može se steći dojam kako se takav trend mijenja upravo zbog sve jačeg zadiranja u javnosti nepoznatu stranu kriminaliteta.

Svakim je danom sve više novih droga prisutno na svjetskom crnom tržištu. Do kraja 2019. godine, Europski centar za praćenje droga i ovisnosti o drogama (dalje u tekstu: EMCDDA), nadzirao je 730 novih psihoaktivnih tvari (dalje u tekstu: NPT). Za usporedbu, 2013. godine radilo se o njih 300-tinjak. Ipak, u zadnjih par godina zamjetan je blagi pad u proizvodnji novih vrsta psihoaktivnih tvari,⁵ no zapravo se ne radi o kvantitativnom padu. U posljednjem je desetljeću na području RH evidentirano 107 novih psihoaktivnih tvari koje čekaju uvrštenje na Popis droga, psihotropnih tvari i biljaka iz kojih se može dobiti droga te tvari koje se mogu uporabiti za izradu droga⁶ (u daljnjem tekstu: Popis droga), ili su to u međuvremenu postale.

2. STANJE I KRETANJE TRŽIŠTA DROGA

Spektar tvari dostupnih na tržištu droga znatno se proširio u posljednjih 15-ak godina. U pripravi novih droga proizvođači koriste veliki broj ilegalnih tvari, kemikalija, industrijskih kiselina, otapala i acetona čija je uporaba ograničena; te legalnih sastojaka poput lijekova, kemijskih sredstava za čišćenje, benzina, razrjeđivača, konzervansa za hranu i drugih. Droge se dizajniraju u ilegalnim, čak i kućnim laboratorijima. Činjenica je da osim prirodnih droga (kokain i heroin u sirovom stanju) te droga biljnog porijekla u užem smislu, čiste droge praktički ne postoje. Zbog toga se mogu staviti pod zajednički nazivnik (polu)sintetičkih ili dizajnerskih droga.

³ Ministarstvo unutarnjih poslova RH: Nacionalni program - Suzbijanje zlouporabe droga.

⁴ Podatak za 2015. godinu. Izvor: Republika Hrvatska - Izvješće o drogama (2017).

⁵ Detaljnije u grafikonu na stranici 14.

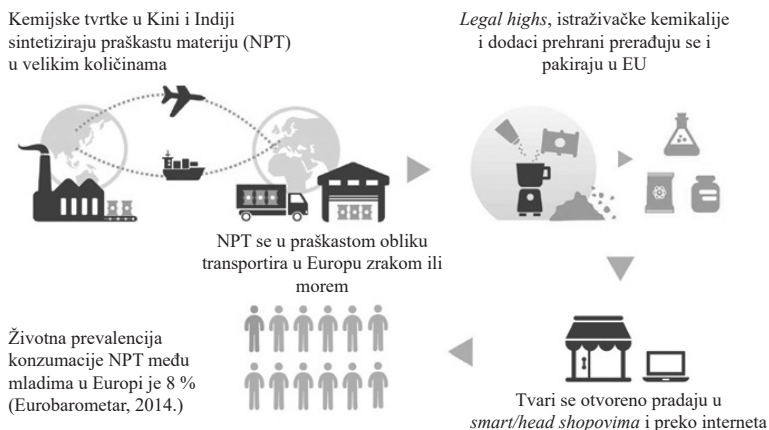
⁶ Popis droga, psihotropnih tvari i biljaka iz kojih se može dobiti droga, te tvari koje se mogu uporabiti za izradu droga, NN 27/02., 133/02., 148/03., 163/04., 48/05., 43/08., 50/09., 2/10., 19/11., 156/14., 42/15., 10/16.

2.1. Globalna i regionalna razina

Tri su ključna faktora koja formiraju svjetsko tržište droga: potražnja, ponuda i cijena. Na svjetskoj narkosceni već godinama nema znatnijih promjena povezanih s potrošnjom droga. I dalje tradicionalne droge poput marihuane, kokaina i heroina zauzimaju primat u udjelu potrošnje. Vjerojatno se još dugo vremena to neće promijeniti jer su njihove izvorišne države tradicijski nastrojene te, grubo rečeno, svoju ekonomiju godinama unazad zasnivaju na proizvodnji droga (Afganistan, Kolumbija, Peru, Bolivija...); dok pojedine države poput Kine, Tajvana, Južnoafričke Republike ili Portorika nemaju snagu za jaču borbu protiv kriminaliteta droga.⁷ Jasno je kako su to po kriminalnoj aktivnosti povijesno poznate države čije se značajke i stanovništvo vrlo lako mogu iskoristiti u kriminalnu svrhu, čak i na način da pojedinci nisu svjesni određenog postupanja. Sve to uvelike otežava kontrolu, osobito uz činjenicu da imaju slabiju zakonsku kontrolu legalnih lijekova i prekursora te nezgodan geografski položaj.

Europski je kontinent u globalnom smislu važno kriminalno čvorište na koje sirovine ili gotove nove droge i heroin dolaze s istoka te odlaze dalje prema zapadu, dok kokain i tradicionalne droge biljnog porijekla dolaze uglavnom sa zapada i odlaze dalje u obrnutom smjeru. Jedna od važnih karakteristika današnje trgovine drogom upravo je ta dvosmjernost. Uz određene modifikacije i dalje su za krijumčarenje droge, drugih roba te ljudi - aktivne balkanska, južna i sjeverna ruta.

Suprotno navedenom, cijena diktira promjene na tržištu. Pojavljuju se jeftinije kemijske droge koje oponašaju učinke onih klasičnih. Najveći dio tvari i sirovina potrebnih za njihovu proizvodnju potječe iz azijskih država poput Indije, Pakistana i Kine - u kojima je prisutna jaka kemijska industrija (EMCDDA, 2017). Uglavnom se na krajnjem istoku nabavljaju potrebni materijali koji se potom šalju u europske laboratorije (Turska, Nizozemska, Češka...) gdje se prerađuju, pakiraju i dalje raspačavaju (grafički prikaz na slici 1).

Slika 1: Put NPT-a od njihova nastanka do krajnjeg korisnika (Izvor: Vugrinec, 2016 prema EMCDDA)

⁷ O nastojanjima ovih država da na najrazličitije načine stanu na kraj kriminalitetu droga svjedoče i brojne dokumentarne emisije i serijali. No što god one napravile, dolaze novi "igračići" koji preuzimaju određene uloge u organiziranim kriminalnim skupinama i posao jednostavno ide dalje.

Osim dvosmjernog načina funkcioniranja tržišta, unutar teritorija Europske unije (dalje u tekstu: EU) zabilježen je porast novih modaliteta organiziranog kriminala indirektno vezanih uz trgovinu drogom. U istražiteljskim krugovima poznato je da su nezakonita trgovina drogom, oružjem te cigaretama gotovo identične po modalitetima i određenim načelima. Činjenica je kako se kriminalci s protekom vremena više ne mogu zadovoljiti samo jednim oblikom trgovine stoga se, zbog višestrukog profita, paralelno počinju baviti krijumčarenjem više vrsta roba. Primjerice, terorističke skupine sve manje koriste tzv. *cash-flow* sustav i sve više drogom plaćaju nezakonito pribavljeno oružje. Ovim načinom poslovanja zatvoren je krug u kojem organizacija dobiva oružje potrebno za daljnje djelovanje i/ili zaštitu te ga ne mora plaćati teško stečenim gotovim novcem. To je pak u interesu i drugom dijelu kriminalnog kraka koji svoj izvorni profit može višestruko povećati preprodajom droge. Ovakav način poslovanja ne predstavlja pravilo, no stjecajem okolnosti koje za sobom povlače način organiziranja i funkcioniranja Schengenskog prostora te ogroman broj zaostalog oružja, streljiva i eksplozivnih sredstava, vrlo je utjecajan u poslijeratnom razdoblju na Balkanu.

U regionalnom je okviru Turska posljednjih godina postala važno središte kriminaliteta u kojem se preklapaju snažni utjecaji raznih kriminalnih skupina s utjecajem nezakonitih migracija i zakulisnih političkih igara koje dodatno olakšavaju posao narko-mafijama. Zbog toga je potrebno naglasiti kako se usporedno prate statistike za područje EU-a te za tzv. područje EU + 2 koje osim država članica EU-a čine još predmetna Turska i Norveška kao članice EMCDDA.

Iako je marihuanu barem jednom u životu probalo preko 87 milijuna Europljana, zabilježen je blagi pad u njezinoj konstantnoj potrošnji, kao i pad potrošnje kokaina, heroina te ecstasija (EMCDDA, 2017). Razlog ovakvog trenda nije pad ovisničke populacije već je posljedica porasta potrošnje NPT-a, posebice sintetskih kanabinoida i katinona.

2.2. Nacionalna razina

Republika Hrvatska nalazi se na raskrižju prometnih putova između istoka i zapada, te juga i sjevera, što rezultira velikim tranzitom putnika te različitih roba. S obzirom na okolnosti RH prati događaje na svjetskoj kriminalnoj sceni te sukladno s tim bilježi operativno interesantne skupine, pojedince i modalitete krijumčarenja. Sukladno s potrebama EU-a te nadzorom njezina vanjskog perimetra, podignuta je razina opremljenosti i osposobljenosti policijskih službenika za nadzor državne granice, kao i onih za kontrolu prelaska te službenika carine. Zbog toga je zabilježen porast zapljena na granicama diljem zemlje. Krijumčari većinom postupaju na uobičajen način. Za uvoz koriste uobičajene cestovne pravce preko graničnih prijelaza na krajnjem istoku i jugu zemlje. Zbog porasta nautičkog turizma i pomorskog prometa bilo je samo pitanje vremena kada će droga “isplivati” na površinu Jadranskog mora što je zabilježeno u nekoliko novijih slučajeva. No dobri rezultati mogu se pripisati cjelokupnom sustavu, ne samo graničnoj policiji.

Nadalje, u kontekstu NPT-a važno je spomenuti kako su RH i druge države članice EU-a posljednjih godina doživjele ekspanziju *online* trgovine. Na krijumčarenje i preprodaju droga znatno utječu tzv. skrivene internetske mreže (engl. *Darkweb*). One definitivno pogoduju kriminalnoj djelatnosti jer nije potreban odnos licem u lice, ali je i dalje potrebna razina povjerenja među kriminalcima kako bi sam proces bio u potpunosti izvediv. Pri tome se roba

ne plaća gotovim novcem nego u protuvrijednosti kriptovalute koju je dalje moguće ulagati u razvoj nezakonitih aktivnosti na isti način, ili postupno mijenjati za gotovi, oprani novac kojim se izlazi iz sive zone i otvaraju legalne ili paravan-djelatnosti. Na ovaj se način zapravo nezakonito stječe imovinska korist. Ovakva, u potpunosti anonimna trgovina podrazumijeva profesionalno znanje o informacijskim tehnologijama, ali zbog višestruke zarade kriminalcima nije problem platiti stručne usluge. To posljedično dovodi do znatnih problema u otkrivanju i dokazivanju kaznenih djela.⁸ Donedavni Ured za suzbijanje zlouporabe droga (dalje u tekstu: Ured za droge)⁹ navodi kako je internet postao glavno tržište za nove psihoaktivne tvari.

Drugi dio širenja tržišta odnosi se na usko specijalizirane trgovine (engl. *Smart shop*) u kojima je moguće kupiti svakodnevne proizvode opće namjene - NPT u obliku soli za kupanje, osvježivača prostora, sredstava za čišćenje, gnojiva za cvijeće te u drugim oblicima. Nerijetko se takvi proizvodi mogu nabaviti i u specijaliziranim radnjama za trgovinu duhanskim proizvodima (engl. *Tobacco shop*).

3. ŠTO SU NOVE PSIHOAKTIVNE TVARI I NJIHOVA PODJELA

Nove psihoaktivne tvari zapravo su kemijski spojevi koji “oponašaju” djelovanje poznatih droga poput kokaina, heroina, amfetamina, marihuane i drugih. Ključni faktor u njihovoj proizvodnji jest kemijski sastav zbog kojeg ne podliježu zakonskoj kontroli droga u punom smislu, kao i znanje proizvođača o tome što je u pojedinim zemljama zabranjeno. Kemičari nastoje pronaći legalne alternative zabranjenim tvarima (engl. *Legal highs*, kol. *legalice*), koje bi kod konzumenta izazvale određene učinke,¹⁰ a bile i široko dostupne. Kako bi se dobila nova tvar i izašlo iz kažnjive zone, dovoljno je da se kemijskim putem neznatno izmijeni struktura zabranjenog proizvoda. Nova tvar odmah postaje primamljiva, a proizvođaču i dobavljačima omogućuje da budu korak ispred zakona.

Različite su definicije NPT-a diljem svijeta, a mnoge su vrlo slične jer uvažavaju mišljenje UN-ova Ureda za droge i kriminal (dalje u tekstu: UNODC).¹¹ Uglavnom se oslanjaju na sljedeće činjenice:

1. da “oponašaju” efekte klasičnih droga
2. da predstavljaju prijetnju za javno zdravlje
3. da nisu kontrolirane Konvencijama UN-a.

Novim ažuriranjem (NN 39/19.) u domaći Zakon o suzbijanju zlouporabe droga¹² uvrštena je definicija koja glasi: “NPT je tvar u čistom obliku ili pripravku koja nije obuhvaćena

⁸ 2019. godine unutar Uprave kriminalističke policije osnovana je Služba kibernetičke sigurnosti u čijoj je domeni i istraživanje svih oblika kriminalnih aktivnosti počinjenih *online* putem.

⁹ 1. 1. 2019. godine rad Ureda za droge preuzelo je Ministarstvo zdravstva, odnosno Hrvatski zavod za javno zdravlje na čelu sa svojom Službom za suzbijanje zlouporabe droga.

¹⁰ Većina klasičnih droga ima svoju alternativu u obliku NPT-a. Tako postoje nove psihoaktivne tvari koje imaju (anti)depresivan, sedirajući, halucinogeni učinak ili čak kombinaciju nekih od tih učinaka, ovisno o doziranju.

¹¹ Engl. *United Nations Office on Drugs and Crime*.

¹² Zakon o suzbijanju zlouporabe droga (NN 107/01., 87/02, 163/03., 141/04., 40/07., 149/09., 84/11., 80/13., 39/19.).

Jedinstvenom konvencijom Ujedinjenih naroda o opojnim drogama iz 1961., koja je izmijenjena Protokolom iz 1972., ili Konvencijom Ujedinjenih naroda o psihotropnim tvarima iz 1971., ali može predstavljati rizik za zdravlje ili društvo sličan onom koji predstavljaju tvari obuhvaćene tim konvencijama. Pripravak je mješavina koja sadrži najmanje jednu psihoaktivnu tvar”. Ova definicija proizlazi iz Direktive i Uredbe Europskog parlamenta i Vijeća o novim psihoaktivnim tvarima¹³ iz 2013. godine.

U Europskom izvješću o drogama za 2017. godinu NPT je karakteriziran kao jeftina opojna sredstva za marginalizirane i kronične konzumente droga. To nikako ne može biti u potpunosti točno s obzirom na to da su ciljani potrošači ovih droga djeca te adolescenti. Ne može se reći niti to da droge općenito konzumiraju samo marginalci i kronični ovisnici.

NPT nerijetko nazivaju i novim drogama. Važno je naglasiti kako izraz “nove” ne označava nužno njegov doslovni smisao. Mnogi spojevi otkriveni su još u prošlom stoljeću, ali se tek sada pojavljuju na tržištu ili dolaze kao novonastale zamjene.

Utjecaj NPT-a na organizam konzumenta je nepredvidiv, a spektar djelovanja koje izaziva ponekad oprečan. Različito je od slučaja do slučaja, čak i pri konzumaciji iste tvari. Kod jedne osobe istovrsna droga može imati depresivan učinak, kod druge sasvim suprotno, stimulirajući ili halucinogeni. Tako su zabilježeni slučajevi u kojima je osoba nekoliko puta prekoračila dozu, ali nije došlo do predoziranja, kao i slučajevi kada je konzumacija manje doze završila ozbiljnim zdravstvenim posljedicama ili smrću. Upravo je zbog toga zaista teško napraviti kvalitetno istraživanje i klasifikaciju.

Ovaj rad ne ulazi u kemijsku struku niti je ona u ovom smislu potrebna. Tek je za razumijevanje važno spomenuti kako UNODC nove psihoaktivne tvari klasificira u 9 osnovnih skupina: aminoindani, ketamin i droge na bazi fenciklidina, fenetilamini (npr. 2C-B, 2C-I, PMMA...), piperazini (BZP, mCPP...), NPT na biljnoj bazi (*khat*, *kratom*, *salvia divinorum*...), sintetski katinoni (mefedron, MDPV...), triptamini, nove psihoaktivne tvari koje ne pripadaju u kemijske skupine - zasebni spojevi poput etilfenidata ili oni koji imaju obilježja više skupina poput 5-IT te posebno razmatrani sintetski kanabinoidi. Za razliku od sintetskih kanabinoida, NPT koje predstavljaju druge skupine na tržištu češće se pojavljuju u obliku praha, tableta, ulja i drugih tekućina. Izuzetak su nove psihoaktivne tvari na biljnoj bazi koje naizgled imaju sličnosti sa sintetskim kanabinoidima.

4. ŠTO SU SINTETSKI (SINTETIČKI) KANABINOIDI?

Biljke konoplje su prirodni kanabinoidi. U kriminalističkom smislu kanabisima se kolokvijalno nazivaju zabranjene vrste konoplje - *cannabis sativa* (marihuana) i *cannabis indica* (indijska konoplja prikladna za hašiš) koje se nalaze na Popisu droga. Treća vrsta konoplje jest *cannabis ruderalis* - tzv. industrijska konoplja. Uvjetno rečeno, ona ne sadrži THC¹⁴ i kao takva se ne može uporabiti za izradu droge ili medicinskih pripravaka, no zbog svojih sličnosti s druge dvije vrste zasigurno zahtijeva puno više pozornosti te posebnu regulativu.

¹³ Direktiva COM (2013) 618, te Uredba COM (2013) 619.

¹⁴ Iako nije jedina, *tetrahidrokanabinol* (THC) je djelatna tvar unutar kanabinoida zbog čijeg su djelovanja zapravo i zabranjeni. Kako bi se određena vrsta konoplje smatrala drogom potrebno je da sadrži barem 0,3 % THC-a što nema ni jedna industrijska konoplja.

Iz navedenog bi se jednostavno moglo zaključiti kako su sintetski kanabinoidi derivati prirodnih kanabinoida što nikako nije točno. Sintetski kanabinoidi zapravo imaju vrlo malo veze s onim prirodnim. Sukladno s UNODC-om, sintetski se kanabinoidi mogu definirati kao različite biljne materije tretirane jakim kemikalijama kako bi oponašale učinke THC-a. Dakle, oni strukturno ne sadržavaju prirodne kanabinoide, ali se njihovom konzumacijom postižu slični učinci. Biljne materije teoretski mogu biti duhan ili čak kanabisi, no takav slučaj nije zabilježen, što zbog visoke cijene, što zbog njihove prvotne zabrane. Proizvođači pribjegavaju korištenju trava i biljaka čiji promet nije ograničen ili zabranjen. Prava opasnost leži u činjenici kako se prilikom tretiranja kemikalije nerazmjerno razlijevaju po biljnoj materiji pa je nakon sušenja i pakiranja proizvoda nemoguće znati podatak o jačini doze te potencijalnoj opasnosti od predoziranja. Većina biljnih materija u usitnjenom obliku podsjeća na kanabis, razlog više zbog kojeg se nazivaju kanabinoidima.

Nekoliko je zajedničkih karakteristika svih sintetskih kanabinoida:

1. podražuju iste receptore kao i produkti kanabisa (THC), stoga se i rabe kao njihove legalne alternative;
2. pakiranje - pojavljuju se u šarenim, lako uočljivim i privlačnim vrećicama s upečatljivim nazivima (*Spice, Galaxy, Atomix, Rainbow, Yucatan fire...*);
3. nepoznate su vrste i količine kemikalija kojima se tretiraju, zbog čega su opasnosti konzumacije često neshvatljive, a ne mogu se objasniti ni svi efekti konzumacije;
4. iako ne postoje recentna istraživanja, prema iskustvima konzumenata jasno je kako utječu na rad mozga te srca i krvožilnog sustava (UNODC, 2013);
5. ne smiju se miješati s alkoholom, a njihova zajednička konzumacija posljedično može završiti smrću;
6. teško su detektibilni pomoću standardnih testova na droge - tek mali broj može se otkriti s pomoću preliminarnih testova s reagensima, dok testovi na slinu uopće ne reagiraju ili daju negativan rezultat.

4.1. Vrste sintetskih kanabinoida

S kriminalističkog gledišta važna je podjela prema njihovim pojavnim oblicima. Prije je već navedeno kako se na tržištu pronalaze pod izlikom osvježivača prostora, u praškastim ili oblicima sličnim čajevima te egzotičnih aroma u tekućem, uljastom ili kristalastom stanju. Ovi prvi ujedno su najučestaliji, a obično su pakirani u prozirne aluminijske vrećice s različitim natpisima. Ponekad imaju deklaraciju kojom se prikriju prava svojstva. Česta je podjela prema njihovu izvoru:

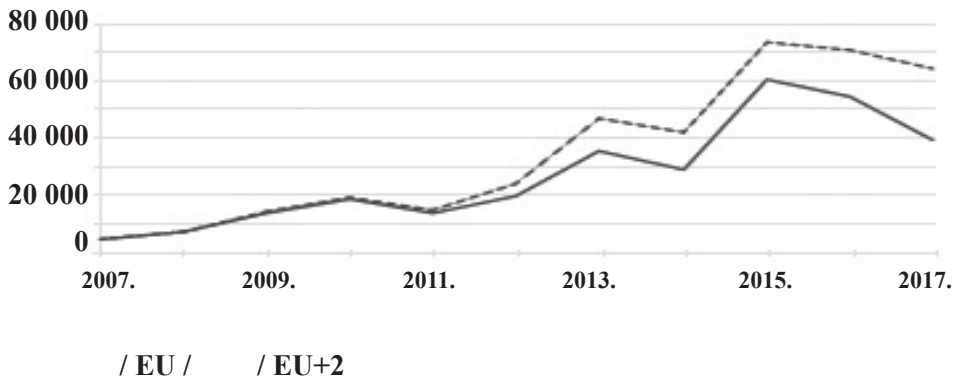
1. JWH skupina (prema pronalazaču J. W. Huffmanu)
2. AM skupina (prema pronalazaču Alexandrosu Makriyannisu)
3. CP skupina (naziv dala tvrtka Pfizer inc.)
4. HU skupina (prema *Hebrew university* gdje su prvotno otkrivene)
5. ostali.

Za prve četiri skupine svojstveno je kako su otkrivene u godinama između Drugog svjetskog rata i hladnog rata, dok u potonju skupinu pripadaju novi sintetski kanabinoidi te

spojevi sintetizirani od početka 2000-tih godina do danas. Najopasniji i najučestaliji sintetski kanabinoidi su tzv. PINACA, CHIMICA, CHIMINACA, FUBINACA te 5F kemijski spojevi. Doduše, ni tvari iz prvotnih skupina nisu manje opasne, a kao češći se eventualno mogu izdvojiti JWH-018, JWH-122, JWH-250, AM-2201, RCS-4 i UR-144.

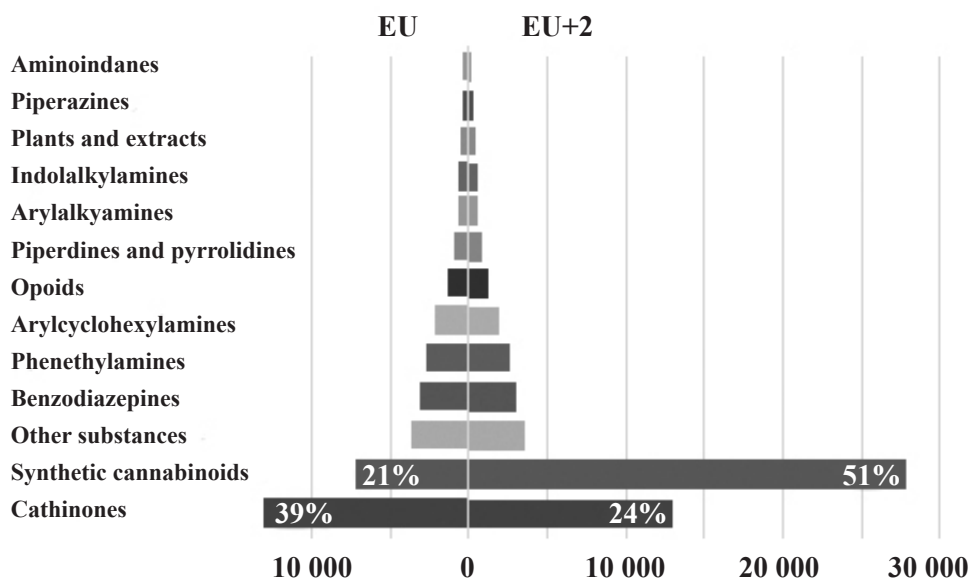
4.2. Podaci o zapljenama

U uvodnom je izlaganju navedeno kako se radi o usporenoj proizvodnji novih tvari što ne znači da se one “starije” više ne pronalaze na tržištu. Štoviše, iz godine u godinu na europskom tlu zamjetan je porast zaplijenjenih količina takvih tvari (grafikon 1).

*Grafikon 1: Zapljene NPT-a na europskom tlu
(Izvor: Europsko izvješće o drogama: trendovi i razvoj, 2019)*

Ovi podaci zasigurno podupiru tezu kako pojedini sintetski kanabinoidi zamjenjuju prirodne. Statistički se prate još od 2004. godine kada su na području Austrije i Njemačke zabilježeni prvi spojevi (EMCDDA, 2016), dok su tek par godina kasnije zabilježene veće zapljene. U polovici zapljena NPT-a diljem Europe 2013. godine radilo se o sintetskim kanabinoidima – i po količini i po broju zapljena. Noviji podaci sugeriraju kako ih prate sintetski katinoni.

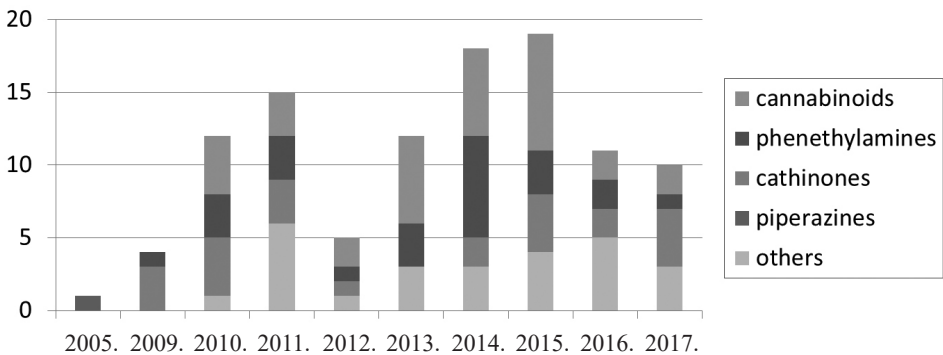
Grafikon 2: Udio pojedinih novih psihoaktivnih tvari u ukupno zaplijenjenim količinama.
(Izvor: EU drug markets report, 2019)

Ako se razmatra samo područje EU-a, onda primat zauzimaju sintetski katinoni s obzirom na to da su zastupljeniji u nekim većim državama. Ali ako se razmatra područje EU+2, onda se vidi drastično povećanje udjela sintetskih kanabinoida što ne čudi jer je upravo u Turskoj ostvaren najveći broj zapljena, kao i najveće zaplijenjene količine.

Američka DEA (2017) navodi kako je jedan od najzastupljenijih sintetskih kanabinoida na tamošnjem tržištu XLR11, koji skupa s AB-CHIMINACA-om zauzima 20-ak posto ukupne potrošnje sintetskih kanabinoida. Isti izvor navodi i preko 2600 slučajeva trovanja ovim proizvodima tijekom 2016. godine, iako to u američkim okvirima znači enormno smanjenje od čak 65 % s obzirom na prethodnu godinu.

4.3. Kratka povijest sintetskih kanabinoida i drugih NPT-ova na domaćem tržištu

Premda problematika NPT-a u RH postoji otprije, te droge su tek u posljednjih desetak godina postale znatno opasnije. Na samome su početku bilježene sporadične pojave ovih droga (mCPP). Prve pojave sintetskih katinona (mefedron, metilon i butilon) bilježe se 2009. godine. Tek početkom 2010. godine dolazi do eksplozije tržišta te ubrzanog otkrivanja novih oblika NPT-a, a od njihove prve pojave do kraja 2017. godine na području RH otkriveno ih je ukupno 107; od toga najviše sintetskih kanabinoida (35) i sintetskih katinona (21).

Grafikon 3: Prikaz novih psihoaktivnih tvari otkrivenih na području RH u razdoblju od 2005. do kraja 2017. godine. (Izvor: Centar za forenzična ispitivanja, istraživanja i vještačenja "Ivan Vučetić", 2017)

Iako podaci o novootkrivenim tvarima u 2016. i 2017. ukazuju na smanjenje vrsta tvari, to ne znači da u promatranom razdoblju na tržištu nisu bile prisutne neke druge nove psihoaktivne tvari već samo da nisu otkrivene i statistički zabilježene. Primjerice, postojale su informacije o pojavi dezomorfinu na splitskom i osječkom području, što je operativnim provjerama te laboratorijskim analizama uspješno opovrgnuto. Ukupni je dojam kako su snažnije mjere kontrole negativno utjecale na stvaranje pojedinih NPT-ova, ali podaci o količinama i dalje su zabrinjavajući.

5. VIŠEDIMENZIONALNOST PROBLEMA

Svojom pojavom na tržištu nove psihoaktivne tvari donijele su nove izazove; ne samo za policiju i kriminaliste, već i zakonodavce, zdravstvene institucije te druge subjekte uključene u prevenciju i suzbijanje cjelokupnog crnog tržišta. One su trenutačna i buduća neizbježna prijetnja, što zbog farmakološkog učinka te velike dostupnosti, što zbog drugih značajki (Križanac, 2016).

Izostanak mogućnosti detekcije NPT-a u organizmu te nemogućnost korištenja preliminarnih testova predstavlja dodatni problem. Autori koji uopćeno proučavaju NPT slažu se kako je otežana njegova detekcija standardnim metodama. Još je uvijek nemoguće, primjerice tijekom nadzora u prometu, osobu podvrći ispitivanju na sintetske kanabinoide ili druge NPT-ove, što je moguće u odnosu na određene klasične droge. Tek nekoliko autora (Smith, Sutcliffe i Banks, 2015) navode kako se samo određeni sintetski kanabinoidi mogu identificirati putem urinskog testa. S obzirom na to da su određeni simptomi putem laboratorijskih vještačenja u hrvatskim sudsko-medicinskim institucijama uspješno povezani s trovanjima ovim tvarima, može se pretpostaviti kako se to može postići samo krvnim testom, uz napomenu da se ni u suvremenoj okolini neke nisu mogle identificirati.

Problem predstavlja i niska ulična cijena NPT-a u odnosu na ostale droge. To je razlog više zbog kojeg su postale zanimljive narkopopulaciji. Adolescenti skloni eksperimentiranju zanemaruju posljedice, a zbog sve većeg siromaštva ne biraju što uzimaju. Njima je važno da

im je droga uvijek dostupna. Kada se ovim faktorima pridodaju liberalnije tržište i slobodne granice, dobije se mješavina olakotnih okolnosti za proizvođače i krijumčare koji upravo u ovim razlozima vide mogućnost zarade.

Kako bi se dobio pravi uvid u problematiku NPT-a na području RH, Ured za droge inicirao je provedbu niza istraživanja u suradnji s Edukacijsko-rehabilitacijskim fakultetom Sveučilišta u Zagrebu, te nekolicinom udruga koje se bave prevencijom i suzbijanjem zlouporabe droga. Prvo istraživanje provedeno je 2011. godine, a za cilj je imalo utvrditi što se od NPT-a i u kojoj mjeri konzumira među mladima. Provedeno je *online* metodom preko jednog domaćeg foruma, a anketi se moglo pristupiti dragovoljno. U izvješću o istraživanju Kranželić (2013) zaključuje kako je 7,5 % anketiranih konzumiralo neku od (novih) droga. Polovica konzumenata navodi kako su drogu nabavili od prijatelja, dok se druga polovica odnosi na one koji su to učinili preko interneta, od dilera ili u *smart-shopu*. Drugo je istraživanje na isti način provedeno dvije godine kasnije, a isti autor, komparirajući ga s onim prvim ukazuje na porast broja konzumenata NPT-a. Točnije, njih 13,9 % izjavilo je kako su probali neku od novih droga. Značajan podatak o dostupnosti očitovao se u detalju koji govori da raste broj konzumenata koji NPT nabavljaju u *smart-shopovima* i preko interneta.

Doležal (2013) iznosi podatke iz drugih dvaju istraživanja. Bila su nešto opširnija od prethodnih, a obuhvaćala su i pitanja o cijenama droga te učestalosti konzumacije. Stoga se došlo do prosječne cijene nekih droga na tržištu, uključujući sintetičke kanabinoide i katione. Usporedbom rezultata u ova dva slučaja mogao se zamijetiti pad cijene droga na tržištu što je izravna posljedica pojave jeftinijih NPT-ova. Sintetički kationi višestruko su jeftiniji od heroina, kokaina i amfetamina pa ne čudi da se koriste kao njihovi supstituti. Mnogi se pitaju zašto se metadoni i slični terapijski proizvodi ne koriste u tu svrhu, no činjenica je kako su ovisnicima takvi lijekovi preslabi. Valja napomenuti da su sintetički kanabinoide neznatno skuplji od marihuane i ecstasija što je cijena koju će konzument svakako platiti da bi dobio gotovo legalan proizvod. Obje ove vrste NPT-ova u prosjeku se smatraju lako dostupnima.

Do šokantnog podatka došlo se 2014. godine u istraživanju provedenom među učenicima 7. i 8. razreda osnovnih škola. Čak 2,2 % dječaka i 1,02 % djevojčica u tom uzrastu probalo je neku novu drogu. Možda ovaj podatak ne zvuči tako nestvarno, ali treba naglasiti da se radi o 7. i 8. razredima osnovne škole. Dakle, kada se u obzir uzme ukupno anketirana populacija može se doći do rezultata kako su u svakom razredu barem jedan dječak i jedna djevojčica probali neku novu drogu. Unutar istog ispitivanja, anketirani su učenici 2. razreda srednjih škola. Gotovo 30 % muških i 11 % ženskih ispitanika izjavilo je kako su konzumirali sintetske kanabinoide. U oba slučaja radilo se o anonimnoj anketi.¹⁵ To potvrđuje Zrilić (2016) s podatkom o hospitalizaciji 14 pacijenata u dobi od 14 do 18 godina te do sada najopsežnije istraživanje pod nazivom “Uporaba sredstava ovisnosti u hrvatskom društvu - istraživanje na općoj populaciji” provedeno tijekom 2015. i 2016. godine. Jedan od značajnijih nalaza jest kako se vrlo rano počinje eksperimentirati s NPT-em, u prosjeku već od petnaeste godine života; dok su neki s 20 godina već duboko zaglibili (Glavak Tkalić, Miletić, Maričić, 2016).

¹⁵ Dobro je znati - Rezultati istraživanja o stavovima, navikama i korištenju sredstava ovisnosti u školske djece i mladih Međimurske županije (2014). Čakovec: Zavod za javno zdravstvo Međimurske županije.

6. ZDRAVSTVENE UGROZE

Nove psihoaktivne tvari nedvojbeno predstavljaju visok zdravstveni rizik. Sukladno s Uredbom COM (2013) 619, konzumiranje NPT-a predstavlja rizik i teret za društvo jer može dovesti do nasilnog ponašanja i zločina, a u krajnjem slučaju do štete za zdravlje te sigurnost osoba - ozljede ili smrti. Osobe pod djelovanjem NPT-a nisu svakodnevni pacijenti. Nerijetko medicinske djelatnike dovode u dvojbu oko izbora hitnih mjera liječenja (Zrilić, 2016). Već je prije rečeno kako ista doza jedne tvari, čak i kod istog konzumenta može izazvati potpuno oprečne reakcije. Učinci mogu biti višestruki. Vjerojatno se to može pripisati porijeklu te načinu proizvodnje ovih droga. Brojne nove psihoaktivne tvari nastale su na bazi medikamenata korištenih pri operacijama ljudi i životinja. Zbog činjenice da proizvođači miješaju sve sa svačim, stječe se dojam kako izazivaju brutalniju ovisnost.¹⁶ Prijetnja proizlazi i iz povećanog rizika od nehotičnog izlaganja drugih osoba, osobito otrovnim fentanilima (EMCDDA, 2017).

Iz Nacionalnog akcijskog plana suzbijanja zlouporabe droga za razdoblje od 2015. do 2017. godine¹⁷ te Nacionalnog programa prevencije ovisnosti za djecu i mlade u odgojno-obrazovnom sustavu te djecu i mlade u sustavu socijalne skrbi - evidentno je kako na području RH rastu problemi ovisnosti o alkoholu, cigaretama, kockanju i računalnim mrežama, a da opći broj registriranih ovisnika o drogama opada. Iako u Europi raste broj intravenoznih ovisnika i s tim povezanih smrtnih posljedica, u RH je suprotan slučaj. To su svakako pokazatelji dobrog napretka u preventivnom smislu, a liječenje registriranih ovisnika svakako je važna karika u tom segmentu. RH provodi programe smanjenja štete nastale uporabom droga (engl. *Harm reduction treatments*) čiji je glavni cilj ovisničku populaciju približiti zdravstvenim i terapijskim ustanovama te na taj način ovisnike odvojiti od kriminalnog miljea i resocijalizirati. Tijekom 2015. godine na dobrovoljno testiranje na zarazne bolesti u RH javilo se preko 700 konzumenata droge. Ured za droge navodi kako je u terapijskom sustavu 2015. godine bilo 13, a 2016. godine 8 osoba koje su liječenje zatražile zbog konzumacije sintetskih kanabinoida. U posljednjih nekoliko godina nije zabilježen slučaj zaraze HIV-om uslijed intravenozne konzumacije droga.

Kao prvotni simptomi konzumacije sintetskih kanabinoida navode se ošamućenost, vrtoglavica, mučnina, bolovi u prsima, te glavobolja, srčana aritmija i kognitivne poteškoće (Rančić, 2016). Dugotrajnija konzumacija NPT-a može izazivati napade panike, uznemirenost, depresiju, te poremećaje poput bruksizma (nekontrolirano škripanje zubima), katatonije (shizofrena hiperaktivnost), amnezije i zombi-izgleda – ukočenost pogleda i lica s otvorenim ustima te “viseće” držanje, kao da će osoba zaspati u hodu (Martinac i sur., 2007). Iako su ovi simptomi dosta neuobičajeni, a osobe pod njihovim utjecajem lako uočljive, ne mora značiti da je takva osoba ujedno i konzument NPT-a. Iako nije znanstveno potvrđeno, konzumacija NPT-a s alkoholom ili drugim drogama nosi vrlo visok rizik od trovanja organizma, a posljedično i smrti (Živković, 2018). Takav je slučaj zabilježen i u RH kada je 2015. godine zbog

¹⁶ Brutalnija s obzirom na brzinu samog nastanka ovisnosti, utjecaj na cjelokupan organizam, te krajnje posljedice. Ovisnost o određenim vrstama NPT-a poput dezomorfina ili fentanila nastaje trenutačno, već prilikom prve konzumacije, ako ju konzument uopće i preživi budući da se radi o izrazito jakim opijatima. Istražujući internetske forume i određene kanale mogu se pronaći videoisjecci i iskustva konzumenata. Među ostalim navode se slučajevi kada su si konzumenti pod utjecajem NPT-a sjekli testise, bili vrlo agresivni i hiperaktivni - sve suprotno od uobičajenog djelovanja poznatih droga.

¹⁷ Bio na snazi do 31. prosinca 2017. godine. Novi nije donesen.

akutnog trovanja i astmatičnog napada uzrokovanog pušenjem osvježivača zraka smrtno stradao 15-godišnji srednjoškolac iz Zagreba.

7. ZAKLJUČAK

Trgovina drogom danas predstavlja jednu od najvećih ugroza, na nacionalnoj, regionalnoj i na globalnoj razini. Milivojević (2009) trgovinu drogom, uz trgovinu ljudima i oružjem, označava kao najprofitabilniju ilegalnu aktivnost.

Zloupotreba droga i bolest ovisnosti pogađaju sve države, društvene slojeve i zajednice neovisno o tome jesu li bogate ili ne. Konzumenti ne mare za posljedice, a tradicionalne droge danas koriste uglavnom imućnije osobe (primjerice kokain koji je u vrhu po skupoci). To ponajprije zbog činjenice kako je teško prepoznati tipičnog konzumenta kokaina pa osoba ne doživljava osjećaj stigmatizacije šire populacije, sekundarno zbog mišljenja da su one “najsigurnije” u smislu utjecaja na organizam. Štoviše, prisutno je mišljenje kako marihuana čak i liječi neke bolesti.¹⁸ Istina je tek da zloupotrebu droga prate bolesti poput HIV-a, hepatitisa i spolno prenosivih bolesti, a sam način života konzumenata najčešće dovodi do općeg slabljenja organizma. Ovisnost je gotovo redovno popraćena delinkvencijom te drugim asocijalnim ponašanjem poput odavanja prostituciji, skitnji i slično. Nerijetko se ovi razlozi mogu pronaći i među uzrocima ovisnosti što čini jedan začarani krug.

Glavni cilj u pogledu suzbijanja zloupotrebe droga jest prevencija (Ured za droge i Hrvatski zavod za javno zdravstvo, 2016). No ona sama po sebi nije dostatna. Iako ne u ovom kontekstu, Mršić (2016:2) navodi kako se sustav prije svega mora oslanjati na preventivne mjere, ali je potrebno razvijati i druge oblike identifikacije kažnjivih djela u slučaju da prevencija zakaže. Navedeno se zaista može preslikati na razmatranu temu. Sukladno s tim, represivne aktivnosti potrebno je usmjeriti prema proizvođačima i onima koji droge čine dostupnima; bilo dilerima u uličnoj redukciji, cjelokupnoj kriminalnoj organizaciji ili obrtima koji poslovanje temelje na trgovini NPT-em. Sve prethodno pobrojane karakterizira svijest da se takvi proizvodi koriste u ovisničke svrhe, a ne za ono što im je zapravo prvotna namjena.¹⁹ Usporedno s time, potrebno je u kontinuitetu poduzimati različite preventivne mjere za suzbijanje zloupotrebe droga te smišljati nove načine za odvratanje osoba od bavljenja takvim asocijalnim aktivnostima, odnosno mjere usmjeriti prema zaštiti svih onih kojima se droge nude, osobito prema djeci, adolescentima i drugim ranjivim skupinama. S obzirom na uvodno izlaganje moglo bi se reći kako je iz represivnog aspekta potrebno djelovati na ponudu i cijenu, dok je preventivno potrebno djelovati ka odvratanju od potražnje za drogom.

Iako je donošenjem novih zakonskih rješenja²⁰ usporena brzina nastanka NPT-a, u nedostatku sredstava ovisnosti sami konzumenti pribjegavaju praksi “kuhanja” droga. Pri

¹⁸ Donekle se mogu razumjeti navodi kako marihuana pomaže kod ublažavanja određenih simptoma. Upravo zbog toga je i dopuštena uporaba medicinskih pripravaka na bazi kanabisa. No ne postoji istraživanje koje bi potkrijepilo razmišljanje kako je marihuana sama po sebi lijek.

¹⁹ Ovo se odnosi upravo na vlasnike spomenutih *smart-shopova* kod kojih postoji svijest o korištenju takvih proizvoda kao legalne alternative za droge. Slijedom toga i dalje nastavljaju njihovu prodaju što ih zapravo čini legalnim dilerima. Više o tome u radu pod nazivom “Legislativni i drugi mehanizmi kao odgovor na pojavu sintetskih kanabinoida te drugih novih psihoaktivnih tvari”.

²⁰ Radi se o donošenju generičkih i privremenih listi droga te zakonskih izmjena u pogledu predmeta opće uporabe.

tome koriste sve što im se nađe pri ruci. Od običnih šibica, benzina, kućanskih kemikalija, žive iz termometra, do kapsula koje je moguće kupiti u slobodnoj prodaji i drugih legalno pribavljenih sredstava. Kada bi se čak u potpunosti uspio riješiti problem NPT-a te droga uopće, psihonautima željnim eksperimenata i dalje bi s obzirom na postojanje kemijske i farmaceutske industrije ostala ovakva mogućnost. Tu se zatvara začarani krug: proizvođač - rekreativni konzument - ovisnik - tržište - profit.

Suzbijanje zlorabe droga može se staviti u zakonske okvire, osobito u represivnom smislu. No upravo višedimenzionalnost problema povezanih s NPT-em čini ih vrlo specifičnim područjem. One svakodnevno sve dublje zadiru u nebrojene sfere života - od primarne edukacije i psihologije, preko utjecaja na kemijsku industriju i cjelokupnu ekonomiju, do same borbe protiv njihove zlorabe i zakonskih rješenja.

LITERATURA

a) knjige i članci:

1. Martinac i sur. (2007). Prepoznavanje i liječenje trovanja sintetičkim (“klupskim”) drogama. *Paediatrica Croatica*, 51 (1).
2. Milivojević, L. (2009). Suzbijanja nezakonite trgovine opojnim drogama na međunarodnom planu s osvrtom na hrvatsko kazneno zakonodavstvo. *Policija i sigurnost*, 18 (1), 49-64.
3. Mršić, Ž. (2015). Nadzor nad radom policije. Zagreb: MUP RH - Policijska akademija.
4. Smith, J. P., Sutcliffe, O. B., Banks, C. E. (2015). An overview of recent developments in the analytical detection of new psychoactive substances (NPSs). *Analyst*, 140, 4932-4948.
5. Zrilić, M. (2016). Sintetske droge: Nove psihoaktivne supstance u rukama djece. Zbornik radova za medicinske sestre. Split: Hrvatska proljetna pedijatrijska škola. 86-90.

b) pravni propisi i priručnici:

6. Centar za forenzična ispitivanja, istraživanja i vještačenja “Ivan Vučetić” (2017). Nove psihoaktivne tvari, generička lista droga (PPP).
7. Direktiva COM (2013) 618. Bruxelles: EU parlament i Vijeće.
8. Dobro je znati - Rezultati istraživanja o stavovima, navikama i korištenju sredstava ovisnosti u školske djece i mladih Međimurske županije (2014). Čakovec: Zavod za javno zdravstvo Međimurske županije.
9. Doležal, D. (2011). Dostupnost i cijene legalnih i ilegalnih droga u Republici Hrvatskoj. Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
10. Doležal, D. (2013). Dostupnost i cijene legalnih i ilegalnih droga u Republici Hrvatskoj. Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
11. EU drug markets report (2019). Luksemburg: EMCDDA i Ured za publikacije EU.
12. Europsko izvješće o drogama: trendovi i razvoj (2015). Luksemburg: EMCDDA i Ured za publikacije EU.
13. Europsko izvješće o drogama: trendovi i razvoj (2016). Luksemburg: EMCDDA i Ured za publikacije EU.

14. Europsko izvješće o drogama: trendovi i razvoj (2017). Luksemburg: EMCDDA i Ured za publikacije EU.
15. Glavak Tkalić, R., Miletić, G-M., Maričić, J. (2015). Uporaba sredstava ovisnosti u hrvatskom društvu: Istraživanje na općoj populaciji. Zagreb: Ured za suzbijanje zlouporabe droga i Institut društvenih znanosti "Ivo Pilar".
16. Health and social responses to new psychoactive substances (2017). Luksemburg: EMCDDA i Ured za publikacije EU.
17. Javno izvješće (2017). Zagreb: Sigurnosno-obavještajna agencija.
18. Jedinствена Konvencija o opojnim drogama (1961).
19. Konvencija o psihotropnim tvarima (1971).
20. Kranželić, V. (2012). Istraživanje novih trendova u konzumiranju supstanci i droga - pilot istraživanje. Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
21. Kranželić, V. (2013). Istraživanje novih trendova u konzumiranju psihoaktivnih tvari. Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
22. Križanac, Z. (2016). Dostupnost i prevalencija novih psihoaktivnih tvari. Diplomski rad. Split: Medicinski fakultet Sveučilišta u Splitu.
23. Nacionalni akcijski plan suzbijanja zlouporabe droga u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2015. do 2017. godine (2015). Zagreb: Vlada Republike Hrvatske.
24. Nacionalni program prevencije ovisnosti za djecu i mlade u odgojno-obrazovnom sustavu, te djecu i mlade u sustavu socijalne skrbi za razdoblje od 2015. do 2017. godine (2015). Zagreb: Vlada Republike Hrvatske, Ured za suzbijanje zlouporabe droga.
25. Nacionalni program - Suzbijanje zlouporabe droga. Zagreb: MUP RH.
26. Nacionalna strategija suzbijanja zlouporabe droga u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2012. do 2017. godine (2012). Zagreb: Vlada Republike Hrvatske.
27. National drug threat assessment (2017). SAD: Ministarstvo pravosuđa, DEA. (https://www.dea.gov/docs/DIR-040-17_2017-NDTA.pdf - 20. 4. 2018.)
28. Popis droga, psihotropnih tvari i biljaka iz kojih se može dobiti droga, te tvari koje se mogu uporabiti za izradu droga (pročišćeni tekst), NN 27/02., 133/02., 148/03., 163/04., 48/05., 43/08., 50/09., 2/10., 19/11., 156/14., 42/15., 10/16.
29. Protokol o izmjenama Jedinствене konvencije o opojnim drogama (1972).
30. Rančić, T. (2016). Klinička slika ovisnosti o novim psihoaktivnim drogama. Split: Medicinski fakultet Sveučilišta u Splitu. Diplomski rad.
31. Republika Hrvatska: Izvješće o drogama (2017). Luksemburg: EMCDDA i Ured za publikacije EU.
32. Stanje suzbijanja zlouporabe droga (2015). Zagreb: Ured za suzbijanje zlouporabe droga.
33. The challenge of new psychoactive substances (2013). Beč: UNODC.
34. Uredba COM (2013) 619. Bruxelles: EU parlament i Vijeće.
35. Usporedba stanja problematike droga u RH i EU (2016). Zagreb: Ured za suzbijanje zlouporabe droga i Hrvatski zavod za javno zdravstvo.
36. Zakon o suzbijanju zlouporabe droga, NN 107/01., 87/02., 163/03., 141/04., 40/07., 149/09., 84/11., 80/13., 39/19.
37. Zakon o predmetima opće uporabe (pročišćeni tekst), NN 39/13., 47/14., 114/18.
38. Živković, L. (2018). Problematika pojave novih psihoaktivnih tvari na području Republike Hrvatske. Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Diplomski rad.

c) internetski izvori:

39. <https://www.24sata.hr/news/tinejdzjer-15-se-predozirao-i-preminuo-u-sredistu-zagreba-406972> - 4. 7. 2016.

Summary

Daniel Marković, Dražen Rastović

Drug Market – Impact of Synthetic Cannabinoids and Other New Psychoactive Substances on the Current Situation

This paper points to constant innovation in the area of drug supply, as well as the current issues of new psychoactive substances and synthetic cannabinoids that occupy a good part of the illegal market.

Drug trafficking is undoubtedly one of the biggest threats at national, regional, and global levels. Until about fifteen years ago, people knew mainly about marijuana, cocaine, heroin, and ecstasy. Despite that, cocaine and heroin were not widespread at every turn, at least not in high-schools or broader population. Today, the world is facing new narcotic problems and a more dangerous generation of drugs. Moreover, almost legal.

There was a turning point in the market when drug designers have realised they can make a considerable profit with less risk. At the beginning of the 21st century, there was an explosion in the market of new drugs that are still present on the narco scene. Unlike the previous ones, they are responsible for the far-reaching consequences in society.

Considering that literature on this subject in the Republic of Croatia is rare, this paper aims to bring police officers and other interest groups closer to the issue of synthetic cannabinoids and new psychoactive substances from the aspect of criminal investigation science.

Keywords: new psychoactive substances, synthetic cannabinoids, legal highs, national security, risks and threats.